

"Mijn vader leert bijvoorbeeld dat kinderen blij worden van positiviteit"

Adviezen van jongeren en ouders
voor het voorkómen van
kindermishandeling

Auteurs

Ivet Pieper

Nickey de Haan

Met medewerking van:

Margriet Wiersma

Puck van Suylen

Iris van der Heijden

Publicatienummer 314

© **Stichting Alexander**

Amsterdam, april 2017

In opdracht van

Universiteit van Amsterdam

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Achtergrond kindermishandeling	4
1.2	Leeswijzer	5
2	Onderzoeksopzet	6
2.1	Kwalitatieve onderzoeksopzet.....	6
2.1.1	Wervingsprocedure	7
2.1.2	Panelgesprekken en interviews.....	7
2.2	Analyse en rapportage	9
3	Wat werkt voor kinderen en jongeren?.....	10
3.1	Percepties over wat kindermishandeling is	10
3.2	Kan kindermishandeling worden voorkomen?.....	11
3.3	Leeftijd van besef	12
3.4	Voorlichting aan kinderen en jongeren	13
3.4.1	Voorlichting op school	14
3.5	Praten met en luisteren naar kinderen en jongeren	15
3.6	Signalen van kinderen en jongeren.....	16
3.7	Ondersteuning vanuit school	18
3.8	Psychologische hulp	19
3.9	Veilige plek voor kinderen en jongeren, in huis of daarbuiten	21
4	Wat werkt voor het gezin?	22
4.1	Taboe doorbreken in de samenleving	22
4.2	Wat kan het netwerk doen (buren, vrienden, familie)?	23
4.3	Werk aan het gezin als systeem	25
4.4	Over hulp als die echt nodig is.....	26
5	Wat werkt voor ouders?	28
5.1	Laagdrempelige opvoedcursussen voor iedereen	28
5.2	Als er sprake is van extra risico	30
5.3	Luisteren naar ouders	31
5.4	Ouders bewegen te veranderen en/of hulp te accepteren.....	31
5.5	Praktische en financiële problemen aanpakken.....	33
5.6	Degelijke psychologische hulp voor ouders.....	34
6	Bevindingen	35

1 Inleiding

De Universiteit van Amsterdam heeft Stichting Alexander gevraagd om ouders en jongeren breed te bevragen over hun meningen, ervaringen en adviezen als het gaat om het voorkómen van kindermishandeling. Dit is dus breder dan het onderzoeken van de effectiviteit van preventieve interventies, met de vraagstelling:

"Wat Werkt Wanneer voor Wie en Waarom?"

Er is bewust aangesloten bij de leefwereld van ouders en jongeren, met aspecten die buiten preventieve interventies vallen zoals uitgevoerd door instellingen en organisaties in bijvoorbeeld het jeugdveld. Deze deelstudie zal opgenomen worden als resultaat van onderzoeksfase 1 van het Consortium Vroeg preventieve interventies, dat geleid wordt door de Universiteit van Amsterdam.

We vangen aan met een schets van de achtergrond van het thema kindermishandeling, waarna een leeswijzer volgt.

1.1 Achtergrond kindermishandeling

Elk jaar zijn naar schatting bijna 119.000 kinderen het slachtoffer van enige vorm van mishandeling. Onderzoek dat bijdraagt aan hoe dit voorkomen kan worden, is daarom erg relevant.

In dit onderzoek wordt de definitie van kindermishandeling gehanteerd zoals deze in de Jeugdwet staat omschreven, namelijk: "Elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel". Binnen deze definitie kan er nog onderscheid gemaakt worden tussen verschillende vormen van kindermishandeling. Enerzijds zijn er de actieve vormen: fysieke mishandeling, emotionele mishandeling en seksueel misbruik. Anderzijds zijn er de passieve vormen: fysieke verwaarlozing, emotionele verwaarlozing en medische verwaarlozing. Het getuige zijn van huiselijk geweld wordt ook gezien als een vorm van kindermishandeling.

Over het algemeen wordt aangenomen dat kindermishandeling geen eenduidige oorzaak heeft, maar het gevolg is van een combinatie en opeenstapeling van risicofactoren. Aangenomen wordt ook dat er verschillende risicofactoren zijn voor verschillende vormen van mishandeling (Chaffin, 2006). Het ontstaan van kindermishandeling wordt vaak verklaard met het theoretisch model van Belsky (1991). Hij maakt onderscheid tussen risicofactoren op vier verschillende niveaus en benadrukt dat het risico op kindermishandeling wordt bepaald door een samenspel van die factoren. De niveaus van risicofactoren volgens Belsky:

- Verleden van ouders/verzorgers (ontogenetische ontwikkeling).
- Eigenschappen van kind en gezin (microsysteem).
- Eigenschappen van werk van ouders, gemeenschap waarin het gezin leeft en de sociale steun van de omgeving (exosysteem).
- Houding/attitude van de maatschappij ten aanzien van kinderen en mishandeling (macrosysteem).

Uiteindelijk is het doel om kindermishandeling zoveel mogelijk te voorkomen. Vroege preventie is hierbij essentieel. Er zijn echter nauwelijks bewezen effectieve preventieve interventies gericht op het voorkomen van kindermishandeling beschikbaar. Het is daarom noodzakelijk om meer zicht te krijgen op welke (elementen van) interventies wanneer, bij wie en waardoor, het beste werken. Middels deze kennis kan de effectiviteit van vroeg preventieve interventies worden vergroot. Het belang om hierbij jongeren en ouders te betrekken, wordt onderstreept door het Risk, Needs, Responsivity model van Andrews en Bonta (2010). Dit model laat namelijk zien dat de effectiviteit van een interventie mede wordt bepaald door de mate waarop de interventie aansluit bij de belevingswereld en ontvankelijkheid van de cliënt.

1.2 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd: in hoofdstuk 2 wordt de onderzoeksopzet beschreven, waaronder de aanpak, werving, informatie over wie heeft deelgenomen aan het onderzoek, en de analyse.

Hoofdstuk 3 start met wat voor kinderen en jongeren kan werken. Hierin komen achtereenvolgens aan bod: perceptie over kindermishandeling, kan kindermishandeling überhaupt voorkomen worden, leeftijd van besef, voorlichting, praten en luisteren en signaleren. Ook ondersteuning vanuit school, psychologische hulp en veiligheid komen hier aan bod.

In hoofdstuk 4 komt het gezin als systeem aan bod, met aandacht voor het doorbreken van het taboe dat op kindermishandeling rust, de rol van het netwerk en hulp die het hele gezin verder kan brengen.

In hoofdstuk 5 wordt ingezoomd op wat werkt voor ouders. Hierin komt achtereenvolgens aan bod: de laagdrempelige opvoedondersteuning, de hulp als er risico's zijn, het luisteren naar ouders, wat ouders kan bewegen hulp te zoeken en aanvaarden, praktische en financiële hulp en psychologische ondersteuning.

Tot slot volgen in hoofdstuk 6 de bevindingen.

Bij het lezen van het rapport is het goed een oproep van een vader in het achterhoofd te houden:

Vader, 30 jaar: Ik hoop dat wat hieruit komt, dat er echt wat mee gedaan wordt, en zeker voor de instanties. Dat die ook gaan denken van: we zullen toch wat meer met de burgers moeten gaan praten.

2 Onderzoeksopzet

Om de kennis en ervaring van ouders en jongeren te inventariseren over bepaalde factoren voor de effectiviteit van preventieve interventies om kindermishandeling te voorkomen, is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksopzet. De kwalitatieve onderzoeksopzet biedt de mogelijkheid om inzicht te krijgen in percepties, behoeften en ervaringen van jongeren en ouders. Gelijktijdig biedt de kwalitatieve onderzoeksopzet de mogelijkheid om goed aan te sluiten bij de belevingswereld van de ouder of jongere. Op deze wijze kon er een goed beeld komen van de vraagstelling: "Wat Werkt Wanneer voor Wie en Waarom?"

2.1 Kwalitatieve onderzoeksopzet

Kwalitatief onderzoek kenmerkt zich door: 1) de focus op percepties en ervaringen van participanten, 2) een systematische wijze van dataverzameling en interpretatie, en 3) de ontwikkeling van concepten die ondersteunend zijn in het interpreteren en exploreren van sociale verschijnselen (Boeije, 2014, p. 27). Tijdens dit onderzoekstraject is gebruik gemaakt van twee verschillende methodes om data te verzamelen, te weten panelgesprekken en aanvullend een klein aantal individuele diepte-interviews.

In overleg met de opdrachtgever is ervoor gekozen ouders en jongeren breed te bevragen over hun meningen, ervaringen en adviezen als het gaat om het voorkomen van kindermishandeling. Dit is dus breder dan het onderzoeken van de effectiviteit van preventieve interventies, met de vraagstelling: "Wat Werkt Wanneer voor Wie en Waarom?". Er is bewust aangesloten bij de leefwereld van ouders en jongeren, waarin ook aspecten die vallen buiten preventieve interventies zoals uitgevoerd door instellingen en organisaties in bijvoorbeeld het jeugdveld.

Er zijn pannelleidraden opgesteld, die zijn afgestemd met de opdrachtgever. De panelgesprekken met jongeren en ouders waren als volgt opgebouwd: de panels begonnen met het bespreken van één of twee vignetten. Deze vignetten boden de mogelijkheid om met de respondenten in gesprek te gaan over een fictieve casus waarbij ze de ruimte kregen om hun mening te geven, zonder direct over hun eigen situatie of ervaringen te hoeven vertellen. Als een neveneffect vertelden zowel jongeren als ouders al gauw over persoonlijke ervaringen. In eerste instantie werd globaal verkend wat er aan de hand was in de gezinnen uit het vignet. Daarna werden er verdiepende vragen gesteld over wat dit gezin nodig heeft en hoe geholpen kunnen worden. In het laatste deel van het panel wordt gezamenlijk gekeken naar de huidige lijst van werkzame elementen. In hoeverre kwamen deze elementen overeen met wat er besproken is? Missen er elementen?

Daarnaast is het van belang hoe de groep jongeren en ouders die deelneemt aan het onderzoek is samengesteld. Afgesproken is drie panels met jongeren te doen en één panel met ouders. Beoogd werd vierentwintig jongeren en acht ouders te spreken, in gesprekken met gemiddeld acht deelnemers. Criteria voor het samenstellen van de doelgroepen zijn in overleg met de Universiteit van Amsterdam vastgesteld. De focus lag op:

- Jongeren die te maken hebben (gehad) met een 'lastige thuissituatie'
- Ouders met een 'lastige thuissituatie'
- Ouders die ervaring hebben met een preventieve interventie

2.1.1

Wervingsprocedure

Voorafgaand aan de werving is een wervingsplan gemaakt. Twee uitgangspunten van dit plan zijn: 1) Jongeren en ouders werden via professionele organisaties geworven, gezien de potentieel emotionele lading van de gesprekken. Op deze wijze is voor- en nazorg voor de deelnemers beschikbaar, indien nodig. 2) Gezien de reikwijdte van het consortium, de thematiek en de tijdsspanne van het onderzoek, werd geprobeerd ouders en jongeren zoveel mogelijk via de bij het consortium betrokken instellingen te bereiken. Zij hebben zich tenslotte gecommitteerd aan het onderzoek en de uitkomsten zullen relevant zijn voor hun werkpraktijk.

Vanuit het consortium werd met interesse gereageerd, al bleek het in praktijk lastig om deze interesse om te zetten in concrete onderzoeksgesprekken. Uiteindelijk is het drie organisaties van het consortium gelukt om met zowel jongeren als ouders in contact en in gesprek te komen. Aanvullend is het netwerk van Stichting Alexander ingezet. Er is contact gelegd met verschillende jeugdhulporganisaties, cliëntenraden en individuele contacten. Dit heeft ook geresulteerd in verschillende panelbijeenkomsten en enkele individuele diepte-interviews.

Hieronder worden de verschillende methodes die zijn gebruikt nader toegelicht.

2.1.2

Panelgesprekken en interviews

Het doel van de panelbijeenkomsten was om van jongeren en ouders te horen hoe zij denken dat voorkomen kan worden dat een moeilijke thuissituatie leidt tot in kindermishandeling. Tijdens de gesprekken waren jongeren en ouders aanwezig die zelf ervaring hadden met kindermishandeling en/of huiselijk geweld, maar ook die die geen directe ervaring hadden, maar op een andere manier in een moeilijke thuissituatie hebben verkeerd of verkeren.

Er zijn zeven panelbijeenkomsten georganiseerd, zes met jongeren en één met ouders. Bij ieder panel waren drie tot zeven respondenten aanwezig. Waar in de planvorming gemikt was op acht deelnemers, bleek dat bij deze thematiek en wervingsmethode het lastig was een grote groep deelnemers bij elkaar te krijgen. Bij één panel waren veertien ouders, hier is aangesloten bij een regulier overleg. Bij één van de jongerenpanels bleek ook een moeder te zitten. Zij is geteld als jongere, maar wordt geciteerd als ouder omdat haar ervaringen vooral vanuit haar rol als ouder zijn verteld.

De panels duurden gemiddeld negentig minuten en werden geleid door twee medewerkers van Stichting Alexander.

Naast de panelgesprekken, zijn er twee individuele interviews gehouden met jongeren en een dubbelinterview met ouders die hun kennis en ervaringen wilden delen. De interviews hadden hetzelfde doel als de panelgesprekken, namelijk van jongeren en ouders te horen hoe zij denken dat voorkomen kan worden dat een moeilijke thuissituatie uitmondt in kindermishandeling. Voor de interviews is een interviewleidraad gemaakt.

Er zijn zowel face-to-face als telefonische interviews gehouden. Er is gekozen om elk interview één-op-één te houden, zodat de jongere of ouder zich niet bedreigd zou voelen door de aanwezigheid van meerdere volwassenen. De verschillende interviews duurden ongeveer dertig tot zestig minuten.

In totaal zijn er twee ouders en twee jongeren geïnterviewd in de leeftijd van 16 tot 30 jaar.

De onderstaande tabel biedt een nader overzicht van de panels en interviews.

Aantal deelnemers				Geworven via
meiden	jongens	moeder	vader	
Panelgesprekken				
3				Cliëntenraad van een jeugdhulpinstelling in Gelderland
4	1			Groep van een jeugdhulpinstelling in Noord-Holland
3				Cliëntenraad van een jeugdhulpinstelling in Zuid-Holland
5	2			Cliëntenraad van een jeugdhulpinstelling in Overijssel
3	1			Cliëntenraad van een jeugdhulpinstelling in Zuid-Holland
4	1	1		Jongeren actief als ervaringsdeskundigen via ExpEx
		2	1	Leden van een adviesgroep in Noord-Holland
		14 ¹		Cliëntenraad van een jeugdhulpinstelling in Zuid-Holland
Interviews				
1				Cliëntenraad van een jeugdhulpinstelling in Gelderland
	1			Cliëntenraad van een jeugdhulpinstelling in Zuid-Holland
		1	1	Twee ouders die gebruik maken van preventieve interventies

In totaal hebben deelgenomen:

- Drieëntwintig meiden in de leeftijd van 14 tot 27 jaar
- Zes jongens in de leeftijd van 15 tot 21 jaar
- Vier moeders
- Twee vaders
- Veertien ouders, waarvan onbekend is van welke leeftijd en van welk geslacht

---

¹ Dit panel is uitgevoerd door Claudia van der Put van de Universiteit van Amsterdam. De informatie uit dit panel is meegenomen in de analyse en rapportage.

2.2 Analyse en rapportage

Alle interviews en panelgesprekken zijn – met toestemming van de respondenten – opgenomen en getranscribeerd, om zo geen essentiële informatie te missen en uitspraken op de juiste manier te interpreteren en gedetailleerd weer te kunnen geven. Persoonlijke gegevens van de deelnemende respondenten zijn geanonimiseerd.

Omdat de ervaringen, percepties en behoeften van jongeren en ouders leidend waren, hebben we gebruik gemaakt van open codering. Dit betekent een bottom-up benadering, waarbij we vanuit de data codes hebben toegekend. De analyses zijn uitgevoerd met behulp van het kwalitatieve dataprogramma MAXQDA. Tijdens verschillende bijeenkomsten hebben de onderzoekers met elkaar gesproken over de belangrijkste thema's die naar voren kwamen uit de data, waaronder ook tijdens een bijeenkomst met jongeren.

Het onderzoek is van kwalitatieve aard, wat wil zeggen dat er op zoek wordt gegaan wat er leeft bij de doelgroep en waarom. Meningingen, wensen, behoeften en achterliggende motieven worden gezocht. Het is dus niet gericht op het verkrijgen van informatie over 'hoe vaak komt iets voor?' of 'hoeveel procent van de respondenten vindt dit of vindt dat'.

Toch is het wel interessant stil te staan bij de verhouding in coderingen die zijn aangebracht, omdat dit wel iets zegt over het relatieve belang ervan. Er zijn zo'n 350 coderingen aangebracht.

In dit onderzoek is de verdeling coderingen als volgt geweest:

- 28 % over wat werkt voor ouders
- 20 % over wat werkt voor kinderen en jongeren
- 13 % over wat kindermishandeling is
- 12 % over hulp als die echt nodig is
- 11 % over de rol van school
- 9 % over werkt voor het gezin als geheel
- 7 % wat de gemeenschap/het netwerk kan doen

Na analyse is op basis van de uitkomsten deze rapportage opgesteld.

3 Wat werkt voor kinderen en jongeren?

Aan ouders en jongeren is op een open wijze gevraagd wat kan helpen om kindermishandeling te voorkomen.

In de gesprekken kwamen verschillende percepties over kindermishandeling aan bod, werd getwijfeld of kindermishandeling überhaupt te voorkomen is en werd stilgestaan bij op welke leeftijd kinderen zich bewuster worden over hoe het thuis gaat en of er misschien kindermishandeling aan de hand is. Deze worden eerst behandeld.

Vervolgens wordt ingegaan op voorlichting, het luisteren naar kinderen en jongeren en het daadwerkelijk organiseren van een veilige plek voor kinderen en jongeren. Dit zijn ook verreweg de meest genoemde items gevraagd naar wat kinderen en jongeren kan helpen. De rol van school hierin is benadrukt, zowel door ouders als jongeren, ook om kinderen en jongeren daadwerkelijk te helpen. Psychologische hulp en ondersteuning voor kinderen en jongeren wordt hier ook besproken, evenals het realiseren van veiligheid.

Over de kindertelefoon wordt met waardering gesproken.

3.1 Percepties over wat kindermishandeling is

Het is van belang te benadrukken dat onder de deelnemers van de gesprekken verschillend wordt gedacht over wat kindermishandeling is, wanneer kinderen doorkrijgen dat er kindermishandeling plaatsvindt en welke signalen kinderen al dan niet afgeven. Deze worden hieronder achtereenvolgens beschreven.

Tijdens de introductie van de gesprekken werd benoemd wat de meest gangbare categorieën van kindermishandeling zijn (lichamelijke mishandeling, lichamelijke verwaarlozing, psychische mishandeling, psychische verwaarlozing, seksueel misbruik en getuige zijn van huiselijk geweld). Gedurende de gesprekken blijkt dat door verschillende deelnemers verschillend wordt gedacht over wat kindermishandeling is, de rol van culturele achtergrond en de verantwoordelijkheid van hulpverleners.

Meisje, 18 jaar: Mijn vader heeft mij geslagen maar niet op een mishandelmanier. Meer de Arabische cultuur, dus niet echt slaan maar een corrigerende tik. Niet omdat hij boos was en daarom slaan, maar als ik iets gedaan had of het nu altijd eerlijk was of dat zij het alleen maar dachten...

Meisje, 21 jaar: Maar dat hangt ook af van het land waar je vandaan komt of cultuur en achtergrond. Maar met bepaalde culturen ga je niet tegen je ouders is.

Meisje, 18 jaar: Ja. Dan is het een schande dat je je ouders verraadt. Dat was een reden dat ik er nooit tegenin durfde te gaan.

Een aantal jongeren vindt ook dat kindermishandeling veroorzaakt kan worden door partijen die kinderen juist zouden moeten beschermen, bijvoorbeeld tijdens een uithuisplaatsing of als kinderen worden weggehouden bij (één van de) ouders.

Meisje, 15 jaar: Je wordt weggehouden bij een van de ouders!

Meisje, 17 jaar: Een kind heeft gewoon recht op twee ouders. En wat er met die ouders is, daar moet je volwassen mee omgaan.

Uit een ander gesprek:

Meisje, 18 jaar: Wat mentale mishandeling is, is dat jonge kinderen niet op de hoogte worden gesteld dat ze uit huis geplaatst worden. Ik ging op mijn elfde uit huis en dat werd pas een week van tevoren gezegd. Terwijl zij het echt al vier maanden wisten. En dan vind ik toch dat een kind daar veel meer in betrokken moet worden, ook al ben je 7 of 18 jaar. Dat je je ook gewoon kan voorbereiden.

3.2 Kan kindermishandeling worden voorkomen?

Op de vraag 'Wat is er nodig om kindermishandeling te voorkomen?' werd niet meteen door iedereen geantwoord met tips en adviezen. Er is in verschillende gesprekken twijfel uitgesproken of dat überhaupt mogelijk is.

Jongen, 20 jaar: Ik weet niet of het voorkomen kan worden, dat het gebeurt.

Onderzoeker: Waarom heb je daar je twijfels bij?

Jongen, 20 jaar: Misschien dat je ouders wel op de hoogte kan stellen dat dat soort dingen niet kunnen ofzo, maar, ik denk dat sommige dingen in de hitte van het moment gebeuren.

In een ander gesprek werd gezegd dat het niet mogelijk zal zijn kindermishandeling te voorkomen.

Meisje, 16 jaar: Maar je zal het nooit helemaal kunnen voorkomen. Dat kan niet. Want sommige kinderen worden dusdanig stil gehouden. En dusdanig verwaarloosd en verzwegen dat je dat niet zou kunnen merken. Het zal zelfs in de jeugdhulp niet weg gaan. Zeker niet. En ook niet jongeren tussen jongeren of jongeren tussen leiding of tussen leiding en tussen ouders, helemaal niet. Nee, echt niet. Daar ben ik niet van overtuigd. Of er moet echt een Einstein komen die gaat zeggen van, luister, ik heb een plan bedacht en zo en zo gaan we het doen en niet anders. Maar die komt er niet. Daar ben ik echt vol van overtuigd.

Jongen, 17 jaar: Er zal wel nooit een oplossing komen tegen mishandeling of huiselijk geweld. Een oplossing komt er nooit. En dat is heel vervelend en, maar er zal altijd iemand zijn met een knik in zijn kop die daar last van heeft. En dat is zo balen, maar dat, ja. Het is niet anders.

Verder is er verbazing en zelfs boosheid bij jongeren dat er slechts twee elementen uit de voor het onderzoek gebruikte 'lijst werkzame elementen' specifiek ingaan op wat kinderen en jongeren nodig hebben.

Meisje, 15 jaar: Het zijn er heel weinig.

Meisje, 16 jaar: Wow, het zijn er maar twee.

Jongen, 16 jaar: Is dit de hele lijst?

Onderzoeker: Inderdaad.

Meisje, 17 jaar: Nou ik vind dat het kind het grootste moet zijn.

Meisje, 16 jaar: Ik vind dat het kind veel groter moet zijn. Net als die van de ouders enzo. Nu zijn het er maar twee. Kinderen hebben veel meer nodig, dan maar twee.

Meisje, 17 jaar: Denk dat het komt omdat mensen denken dat het probleem bij de ouders zit, dus dat de ouders dan zouden moeten veranderen. En dat ze daarom dat willen veranderen.

Meisje, 17 jaar: Ook! Maar als je als kind sterker in je schoenen staat, kan je aan de bel trekken en kindermishandeling voorkomen.

3.3 Leeftijd van besef

Tijdens de gesprekken kwam het thema leeftijd naar boven. Hoe oud is een kind dat beseft dat er sprake is van kindermishandeling? Er is een vrij eenduidig beeld: vanaf een jaar of 10 à 12 beginnen kinderen meer te beseffen, hun eigen situatie te vergelijken met die van andere kinderen waarbij ze thuis komen. Het kan zijn dat ze het woord 'kindermishandeling' niet op hun eigen situatie betrekken, maar zich wel realiseren dat het thuis niet prettig is. Maar, het kan ook zijn dat dat pas veel later gebeurt.

Meisje, 21 jaar: Als je twaalf jaar bent. Dat was ook bij mij. Dan ga je wel beseffen van hoe en wat. Dan heb je ook wel door van, bijvoorbeeld die ouders die zijn nog samen en die doen leuke dingen. Dat valt je dan wel op. Op twaalf jaar ga je je dat realiseren. Misschien niet concreet maar het gaat wel opvallen.

Uit een ander gesprek:

Meisje, 16 jaar: Maar jonge kinderen hebben veel meer door dan dat je denkt.

Meisje, 18 jaar: Ze weten alleen de benaming niet.

Jongen, 17 jaar: Ik had vroeger nooit het idee dat ik het fijn vond om thuis te zijn. Dat is mijn reden geweest waarom ik nooit vriendjes mee naar huis nam. Kan dus ook gewoon een gevoel zijn. Ja. Je weet niet beter.

Onderzoeker: Dus als kind denk je het niet helemaal door, maar je voelt het wel?

Meisje, 16 jaar: Of het is heel normaal geworden, dat kan ook.

Jongen, 17 jaar: Ja precies.

Jongen, 17 jaar: Gewenning.

Uit weer een ander gesprek:

Meisje, 20 jaar: Eigenlijk ben ik er pas op mijn achttiende achter gekomen dat ik ben mishandeld thuis. Sinds ik mijn opleiding als hulpverlener ben gaan doen.

3.4 Voorlichting aan kinderen en jongeren

Het geven van voorlichting aan kinderen en jongeren is één van de meest genoemde antwoorden op de vraag 'Wat helpt om kindermishandeling te voorkomen'. Zowel ouders als jongeren vinden het belangrijk dat kinderen weten wat kindermishandeling is en vinden dat zij hierover voorgelicht moeten worden.

Dat het belangrijk wordt gevonden, staat voor alle deelnemers als een paal boven water. Vanaf welke leeftijd, daar is discussie over.

Onderzoeker: Vanaf hoe oud zou je kinderen dan voorlichting kunnen geven?

Meisje, 24 jaar: Zo jong mogelijk.

Meisje, 22 jaar: 8 jaar.

Meisje, 25 jaar: Ja. 8 jaar ongeveer.

Moeder, 28 jaar: Dat vind ik tricky hoor. Mijn zoon is 9 jaar en ik vind het nu nog geen goed idee om hem alles te vertellen over alle narigheden die zich kunnen afspelen in de wereld. Ik vind het wel heel belangrijk dat het bespreekbaar wordt, maar ik denk persoonlijk ... voortgezet onderwijs.

Meisje, 22 jaar: Maar als je gewoon minder zwaar beladen maakt dan kindermishandeling? Als je het meer hebt over normen en waarden?

De meeste deelnemers zijn het erover eens dat voorlichting op de basisschool moet starten en leeftijdsadequaat moet zijn. Vanaf een jaar of tien à twaalf zou het feitelijk en concreter moeten, ook omdat kinderen zich dan ook bewuster worden van hun eigen thuissituatie ten opzichte van die van klasgenootjes.

Jongen, 17 jaar: Ik vind dat je het daar goed moet aanpakken want als het daar al fout gaat, gaat een kind zijn hele leven dat houden. Want daar is gewoon je begin. Dat is zeg maar je fundering om vervolgens je huis op te bouwen.

Er worden aanbevelingen gedaan over de toon van de voorlichting, met humor, maar ook feitelijk en duidelijk, zodat kinderen niet in verwarring komen.

Onderzoeker: Kan dat misschien risico's hebben? Dat een kind leert over wat er niet goed gaat thuis en dat dan misschien wil veranderen. En dan extra in de problemen komt. Zijn er dat soort risico's?

Meisje, 17 jaar: Dat valt op zich wel mee. Omdat als je verandert, dan gebeurt dat niet in één keer. Ik ben wel eerst het huis uitgegaan voordat ik veranderde, maar doordat ik wel stappen kon maken, zagen mijn ouders 'hé er verandert iets'. Maar ze konden niet snel een vinger op leggen wat er veranderde. Als mijn vader nu boos op mij wordt, dan escaleert dat niet.

En uit een ander gesprek:

Moeder, 52 jaar: Ik denk ook dat je de kinderen meer moet aanspreken.

Vader, 56 jaar: Ja. Vergeet de kinderen niet!

Moeder, 52 jaar: Voor kinderen bijvoorbeeld: Wist je eigenlijk wat je rechten zijn? Dat kinderen zien van, hé mijn vader mag mij helemaal niet slaan.

Er is een heel scala aan methoden en kanalen genoemd die geschikt zijn om kinderen en jongeren voorlichting te geven. Zoals:

- Apps
- Spotjes op TV
- Filmpjes, YouTube
- Een mooie leuke goede jeugdjournaalrapportage
- Website
- Brochures
- Spellen zoals 'over de streep'
- Op openbare plekken

Meisje, 17 jaar: Ik ben echt pro-voorlichting. Je verbreekt daardoor heel veel onwetendheid.

Jongen, 21 jaar: Gewoon dat het overal beschikbaar is.

3.4.1 Voorlichting op school

Het voordeel van de school is dat alle kinderen erheen gaan, dat leraren de kinderen goed kennen (op de basisschool meer dan op de middelbare school, aldus één van de deelnemers). Tevens zijn zij in staat zijn om naar kinderen te luisteren en te begeleiden in het geval er iets mis is. Juist die persoonlijke aandacht en de mogelijkheid om maatwerk te bieden, is wat deelnemers belangrijk vinden.

Onderzoeker: En als de school voorlichting geeft over kindermishandeling, wat is dan belangrijk?

Meisje, 17 jaar: Zorgen dat er een vertrouwde groep is, als er veel wordt gepest, dan weet ik niet of dat heel handig is.

Meisje, 23 jaar: Als je voorlichting geeft dan moet je dat duidelijk en feitelijk doen. Zodat niet een kind denkt 'oh ik wordt mishandeld'. Je moet aangeven wat het precies is.

Meisje, 17 jaar: Bespreekbaar maken en het taboe doorbreken. Mocht ze nou denken 'oh ik wordt mishandeld' dan is het belangrijk dat ze ook ergens terecht kunnen. Bij een coördinator. Zodat er verder naar gekeken kan worden.

Het organiseren van gastlessen is één van de manieren die wordt voorgesteld. Maar, zoals ook in de inleiding gezegd, er is best wat scepsis of kinderen naar aanleiding van voorlichting actie durven nemen, zo blijkt uit onderstaande conversatie.

Meisje, 16 jaar: Maar ik denk dat veel kinderen bang zijn om naar de leraar te gaan.

Onderzoeker: Hoezo denk je dat ze bang zijn?

Meisje, 17 jaar: Als je iets vertelt, krijg je klappen.

Meisje, 16 jaar: Of ze denken dat papa meegenomen wordt door de politie. Dat is hoe kinderen denken.

Onderzoeker: Ze zijn loyaal naar ouders toe?

Meisje, 16 jaar: Ja, ze beschermen vader of moeder, ook al gaat het slecht thuis.

3.5 Praten met en luisteren naar kinderen en jongeren

Op de vraag naar wat kan werken om kindermishandeling te voorkomen, is veelgenoemd dat er goed geluisterd moet worden naar wat kinderen en jongeren zeggen, dat er met ze gepraat moet worden. Niet alleen in een schoolsetting, maar ook als jongeren ondersteuning krijgen bij een instelling of een training of cursus doen.

Meisje, 16 jaar: Dus niet wachten tot de spanning zo hoog oploopt dat het niet anders kan, maar gewoon op het moment dat je iets vervelend vindt dat eerlijk zeggen.

De Kindertelefoon is meerdere malen als voorbeeld genoemd, ook met de suggestie deze ook als jongerentelefoon in de markt te zetten omdat jongeren nou eenmaal niet denken dat de Kindertelefoon er ook voor hen is.

Meisje, 17 jaar: Ik denk ook dat het goed is om op basisscholen en middelbare scholen posters op te hangen van de Kindertelefoon. Want dat is heel anoniem en heel erg vrijblijvend zeg maar voor kinderen. Ik wist er eerst niets van, maar toen ik er eenmaal van hoorde heb ik het wel twee keer gebruikt. En ik denk dat het goed is dat kinderen daar van weten, want ze weten goed wat ze moeten zeggen.

Genoemde mensen om mee te praten²:

- vertrouwenspersoon
- huisarts
- coach
- sociaal of maatschappelijk werker
- meester, juf, leraar, docent
- gedragstherapeut
- mentor
- zorgcoördinator
- iemand van jeugdzorg
- psycholoog
- maatje

Genoemde kwaliteiten van deze mensen:

- iemand waarmee je een klik hebt
- iemand die geen partij kiest
- iemand die goede raad geeft
- iemand die advies geeft als jij advies wil krijgen
- iemand die iets vergelijkbaars heeft meegemaakt
- iemand die gelijk voor je klaarstaat
- iemand die kan luisteren zonder oordeel
- iemand die op een kalme, rustige manier luistert en reageert

Moeder, 48 jaar: Een maatje zou al genoeg zijn. Een emotionele prullenbak die geen partij kiest. Iemand die niet stuurt of partijdig is. Die gewoon even luistert.

Veel van de jongeren vertellen meegemaakt te hebben dat ze niet geloofd werden of dat hun mening minder zwaar meetelde dan die van ouders of hulpverleners.

² Op de rol van burens, familie en vrienden wordt in Hoofdstuk 5 ingegaan.

Jongen, 17 jaar: Ouders hebben natuurlijk de meeste macht en de meeste geloofwaardigheid. Wij als jongeren worden minder vaak geloofd en ze gaan meestal eerder uit van het verhaal van de ouders. Maar ik vind dat ze dat eigenlijk meer gelijk moeten maken.

Meisje, 14 jaar: Ja, dat ze eerst moeten luisteren wat de kinderen erover te zeggen hebben.

Jongen, 17 jaar: Niet per se eerst, maar wel meenemen.

Meisje, 15 jaar: Ik vind wel. Heel vaak heb je dan gesprekken en gaan ze conclusies trekken van het kan niet. Maar ze moeten ook vragen hoe het kind er over denkt.

Luisteren en praten staat niet gelijk aan alles vervolgens aan de jongeren zelf overlaten, zoals deze jongen heeft ervaren:

Jongen, 21 jaar: Bij mij is het wel vaak gevraagd, wat wil je? En dan zeg ik wat ik wil. En hoe kun je dat bereiken? Hoe kunnen wij jou daarbij helpen? En daar houdt het dan vaak op. Ja. ik weet wat ik wil, maar als kind of jongeren zijnde, geen idee hoe ik dat moet bereiken. En de hulpverlener, of iemand waar ik mee kan praten, een vertrouwenspersoon, is altijd van: hoe kan ik jou daarmee helpen, in plaats van zo kan ik je helpen of deze manieren zijn er.

Onderzoeker: Heeft iemand van jullie dat ook wel eens meegemaakt?

Moeder, 28 jaar: Nee, mij is nooit gevraagd wat ik wilde.

3.6 Signalen van kinderen en jongeren

Ook is regelmatig iets gezegd over mogelijke signalen van kinderen en jongeren indien er sprake is van kindermishandeling of indien het lastig is thuis.

Meisje, 16 jaar: Veel dingen zijn uit gedrag af te lezen, alleen daar is wel ervaring en mensenkennis voor nodig.

Signalen die genoemd zijn:

Fysiek zichtbaar

- blauwe plekken die niet goed verklaard kunnen worden;
- met gebroken botten in het ziekenhuis;
- rare plekken op lijf te zien bij gym.

Gedrag

- weinig thuis zijn (liever op straat zijn dan thuis)
- opvallend gedrag
  - tijdens drama-spelletjes
  - hyper vrolijk doen, veel lachen
  - kinderen die zich te netjes gedragen
  - je mening niet geven, heel stil zijn, ook als het je gevraagd wordt en om belangrijke dingen gaat (zoals schoolkeuze)
  - geen eten mee naar school
  - moe, uitgeput zijn
  - daadwerkelijk niet aanwezig/zichtbaar zijn

Jongen, 17 jaar: Ik heb een jonger zusje en die speelde ook altijd vadertje en moedertje in de straat. Als mijn ouders dan de dag ervoor ruzie hadden gehad, dan speelde zij dat na.

- verandering van gedrag
  - afstandelijk doen tegenover de mensen waar je normaal gesproken heel close mee bent
  - voorheen heel druk en nu heel rustig of andersom
  - niet meer meedoen met spelletjes
  - cijfers die omlaag gaan
  - afwezig zijn, in eigen wereldje
- geen kinderen mee naar huis nemen
- gepest worden door klasgenoten

Met name de jongeren benadrukken het belang van de school in het signaleren.

Meisje, 18 jaar: Ondanks de stress die ik thuis had, kon ik prima cijfers halen. Maar toen kwam ik in de vierde en toen begonnen mijn cijfers achteruit te gaan. En mijn docenten dachten van, ze is een prima leerling. Hoe kan het zo zijn dat... Toen heeft mijn mentor zo doorgevraagd dat ik op een gegeven moment ben losgebarsten en haar alles heb verteld. En zodra.. als het eenmaal eruit komt.. dan pas heb je de moed om er iets tegen te doen.. maar dat duurt gewoon lang.

Veel deelnemers vinden wel dat dit nog wel verbeterd kan worden.

Meisje, 17 jaar: Mijn mening is dat leraren meer op die kleine dingetjes die kinderen laten zien moeten letten. Dat ze weten wat er thuis omgaat. Dat die mensen ook de ouders kunnen helpen.

En uit een ander gesprek:

Moeder, 28 jaar: Bij de opleiding van leerkrachten basisonderwijs. Dat er extra aandacht gegeven moet worden aan vroegsignalering en hoe ga je met het kind om in die situatie.

In een gesprek is gerefereerd aan een vragenlijst die ingevuld op school moest worden en dat op basis daarvan gesignaleerd werd in samenwerking met de GGD.

Meisje, 15 jaar: Ze keken gewoon naar je score en als dat dan onder iets is, dan werd je apart genomen.

Meisje, 17 jaar: Maar niemand vult die lijst toch serieus in op de middelbare school.

Meisje, 15 jaar: Bij ons wel hoor..

Meisje, 16 jaar: Ja ik vulde het ook gewoon normaal in.

Onderzoeker: En werd je er dan uit gepikt als er iets aan de hand was?

Meisje, 16 jaar: Ja dan werd je door de GGD volgens mij werd je eruit gehaald. Dan gingen ze kijken hoe het met je gedrag ging. En dan konden ze je ergens heen sturen als dat nodig was.

Meisje, 15 jaar: Ja je had dan zeg maar die vragenlijst en dan op het einde dan kreeg je van die vlakjes te zien en dan groen was goed, geel was niet ideaal/maar niet slecht.

Meisje, 16 jaar: Of rood.

Meisje, 15 jaar: Ik had echt heel veel rood, ik had echt driekwart van de dingen rood. En toen heb ik zo'n brief gekregen en toen moest ik daarheen. Maar ik ben niet gegaan, want ik zat hier al.

Tot slot wordt door jongeren in verschillende gesprekken voorgesteld dat docenten op huisbezoek gaan, om een beter beeld van de thuissituatie en het gedrag van jongeren te krijgen.

Meisje, 17 jaar: Ja, ik vind dat leraren op gesprek moeten bij het kind thuis. Zodat ze ook het huis kunnen zien en kenmerken en dingetjes. Gewoon om te zien of er iets niet klopt.

Uit een ander gesprek:

Meisje, 20 jaar: Of mentor die op huisbezoek gaat.

Meisje, 18 jaar: Ja. Huisbezoek vanuit school is ook belangrijk. Maar je hebt dan ook mensen die goed zijn in maskertjes opdoen.

Meisje, 21 jaar: Je moet daar doorheen kijken, of alles dan samenhangt. Bij mij is er op de basisschool één keer een huisbezoek geweest en daarna verder nooit.

3.7 Ondersteuning vanuit school

Deelnemers beseffen goed dat een school als onderdeel van het systeem moet handelen als er vermoedens van kindermishandeling zijn. Veel van de deelnemers benadrukken dat scholen (leraren) juist ook veel kunnen bieden aan kinderen en jongeren waarvan vermoedens bestaan dat die het niet prettig thuis hebben.

Meisje, 16 jaar: Dan liep de juf mee naar buiten. En dan is het: hé hoe gaat het thuis, blabla? Maakt niet uit wie er op dat moment staat, al is het maar een keer in de zoveel tijd dat de juf even mee naar buiten gaat en even tijd heeft voor de ouders. Zodat zij ook even hun ei kwijt kunnen.

Meisje, 23 jaar: Sommige ouders zien het pas als hun kind iets gedaan heeft wat niet normaal is op school. Dat je dat ook aan de ouders laat zien. Voordat het een probleem is.

Wat scholen onder meer kunnen doen, is de relatie met ouders verstevigen, dat de school de ouders kent, informeert over hoe het gaat met het kind. Tevens kunnen mensen op scholen kinderen en jongeren helpen na te denken en helpen positie te bepalen, en helpen relativeren.

Jongen, 17 jaar: Al sinds op jonge leeftijd begon het drama bij ons in huis. En ik had toen een sociaal werker op school. Ze zei: ga jij maar eens aan je knuffel vertellen hoe je je voelt. En dan dacht ik, dat mens is helemaal koekoek. Maar ergens had ze wel een punt. Ik ben toen inderdaad tegen mijn knuffels gaan praten. Als er iets vervelends was gebeurd dan zei ik: ja, en papa en mama hebben weer ruzie. Je hebt mensen die van een mug een olifant maken, en zij maakte van een olifant een mug. En op die manier ben ik ook wat positiever naar dingen gaan kijken, dat ik dacht: oké het is bij mij wel zo, fuck het is vervelend, maar ik moet het gaan oplossen: zelf. Ik heb daar zelf veel aan gehad, aan zo'n persoon.

Onderzoeker: Herkennen jullie dat?

Meisje, 17 jaar: Ja. Ik had een zorgcoördinator en die heeft mij heel veel geholpen.

Meisje, 17 jaar: Maar dat was pas op de middelbare school.

Ook met het helpen nadenken over opties, kan een school helpen, aldus één van de deelnemers:

Meisje, 22 jaar: Dat je al met je basisschooljuf afspreekt wat je gaat doen als je het niet eens bent met wat je ouders zeggen. Zulke kleine dingen, als iedereen daarvan op de hoogte is, dan denk ik dat dat al een heleboel kan voorkomen.

Binnen deze context is het belangrijk voor kinderen en jongeren dat er rekening met ze wordt gehouden.

Meisje, 17 jaar: Als jij als juf weet dat een kind in zo'n situatie zit, dan kun je er ook rekening mee houden dat een kind heel moe is en daardoor niet goed mee doet. Als je niet weet dat dit zou spelen, dan zou je misschien geërgerd raken dat zo'n kind niet oplet en steeds maar wegdroomt enzo. Op het moment dat je dat wel weet dan kun je ook zeggen van: Goh, ga even bij de kleuters in de poppenhoek liggen ofzo. Dat deed ik vroeger wel eens. In de pauze, in plaats van dat je buiten gaat spelen. Of: goh ik heb nog wat koekjes in de kast liggen. Daar kun je dan wel rekening mee houden.

Wanneer een school echt moet handelen, dan vinden jongeren het belangrijk dat dit in overleg met het kind gebeurt. Dat er niet onverwachte dingen gebeuren, achter de rug van het kind om.

Meisje, 20 jaar: Op het moment dat een docent mijn vertrouwen had. Dat ik tegen hem iets wilde zeggen en hij doet dan iets wat je niet wil, dan is dat vertrouwen ook meteen weg.

3.8 Psychologische hulp

Tijdens de gesprekken over wat helpt om kindermishandeling te voorkomen, is ook het belang van goede zorg en psychologische hulp voor kinderen en jongeren naar voren gebracht. Genoemd zijn: hulp om te leren goede keuzes te maken, om met groepsdruk om te leren gaan, om te begrijpen wat er thuis gebeurt, om voor jezelf op te komen voordat het uit de hand loopt, of om te leren omgaan met ouders die een psychische problemen hebben, zoals in onderstaand voorbeeld uit een van de gesprekken.

De huisarts is ook een aantal keer genoemd door jongeren:

Meisje, 16 jaar: Nou, ik vind de huisarts eigenlijk een hele fijne plek en veilige plek om alles te kunnen bespreken.

En uit een ander gesprek:

Onderzoeker: En waar zouden kinderen het meeste mee geholpen zijn?

Meisje, 18 jaar: Psychische hulp.

Onderzoeker: En waar moet die hulp aan voldoen?

Meisje, 18 jaar: Nou het hoeft niet per se dat hij psychisch niet in orde is, maar de gevoelens dat je je ouders niet zo leuk vindt.

Onderzoeker: Dat lijkt me geen fijn gevoel.

Meisje, 18 jaar: Nou nee. Niet voor de ouders maar ook voor kind zelf niet. Want daar voel je je echt schuldig bij, maar je hebt ook echt redenen waarom je ze niet leuk vind. En om daarover te kunnen praten waarom je je zo voelt, dat zou al erg helpen.

Onderzoeker: En met wie zou dat dan zijn?

Meisje, 18 jaar: Dat hoeft niet altijd een psycholoog te zijn, maar kan ook gewoon een vertrouwenspersoon van het wijkteam zijn. Of vriend of familie of iemand van jeugdzorg of psycholoog.

Tijdens verschillende gesprekken wordt ook verteld over de rol die maatjes kunnen spelen in het omgaan met moeilijke (thuis)situaties.

Meisje, 17 jaar: Bijvoorbeeld ExpEx, je hebt daar een diverse groep mensen die van alles hebben meegemaakt. Dus als jij een jongere hebt die in een kindermishandelingsituatie zit, dan heb je jongeren die juist wel of niet die raakvlakken hebt. Iemand gaat naast die jongere staan die kan zeggen 'ik weet wat er is'. Waardoor de jongere het gevoel krijgt dat je niet de enigste bent.

Jongeren vertellen dat zij het advies van een maatje eerder aannemen omdat zij weten dat diegene ook in een vergelijkbare situatie gezeten kan hebben, dus de jongere kan begrijpen. Ze benadrukken dat professionals nooit echt zullen kunnen begrijpen hoe het is om in een lastige thuissituatie op te groeien als ze het niet zelf hebben meegemaakt.

Jongen, 17 jaar: Je hebt heel vaak dat je je hart lucht bij een pedagogisch medewerker en dan zeggen ze: ik weet hoe je je voelt. En dan denk ik, joh luister, dat weet je niet. Als mijn mentor tegen mij zegt: joh, je zou dit en dit moeten doen. Dan denk ik: ja, hm hm. Ga jij mij vertellen hoe het werkt? Terwijl, als zij hetzelfde zegt, dan neem ik het wel aan.

Ook is er genoemd dat het goed kan zijn om contact te hebben met mensen die overal buiten staan. Omdat dat ook wat tegengas oplevert.

Meisje, 17 jaar: Dat iemand zegt 'Ja maar luister, het is erg, maar jij hebt ook dit fout gedaan.' Want dat moet je ook horen, want dan kom je ook niet verder.

3.9 Veilige plek voor kinderen en jongeren, in huis of daarbuiten

Tot slot in het onderdeel over wat kinderen en jongeren kan helpen om kindermishandeling te voorkomen, is het onderwerp een veilige plek. In het eigen huis, of als het nodig is daarbuiten. Verreweg de meeste aandacht is gegaan naar het veilig maken van een lastige thuissituatie, omdat dat het best voor alle betrokkenen is.

Kinderen en jongeren dealen ook met lastige thuissituaties door zelf een eigen veilige plek op te zoeken, zoals:

- een eigen kamer die bij voorkeur niet gedeeld wordt en waarvan de gesloten deur gerespecteerd wordt door huisgenoten, vooral in tijden van stress.
- een eigen 'geheim' plekje in de buurt, bijvoorbeeld bij een boomhut of in de bosjes, om alleen te denken over dingen die er waren gebeurd.

Als dat niet gaat, dan is (tijdelijk) uit huis gaan een optie, maar ook lastig qua timing en inschatting, aldus deze ervaren jongeren uit één van de gesprekken:

Meisje, 18 jaar: Soms worden kinderen te snel uit huis gehaald en soms te langzaam. Als er de vraag is, wordt er bijna geen hulp gegeven. Maar als er geen vraag is en het ook niet nodig is, worden ze alsnog uit huis geplaatst.

Jongen, 17 jaar: Bam. De volgende dag ben je weg.

Meisje, 14 jaar: Bij mij heeft het veel te lang geduurd.

Meisje, 18 jaar: Het heeft bij mij tien jaar geduurd voordat ik uit huis geplaatst werd en het was al acht jaar eerder nodig.

4 Wat werkt voor het gezin?

Al pratend over wat kan helpen om kindermishandeling te voorkomen, bleek dat de relatie tussen kind en ouders centraal staat. Dat is waar het gebeurt. Er is dan ook veel gezegd over het verbeteren van de relatie tussen kind en ouders, maar ook tussen alle gezinsleden. Broers en zussen zijn dus ook belangrijk, aldus de deelnemers. Hoe beter de relatie, hoe kleiner de kans op kindermishandeling. Ook de timing voor het zoeken van hulp is belangrijk.

Voor het gezin als geheel is het ook belangrijk dat het taboe op kindermishandeling wordt doorbroken. Over de rol van burens, vrienden en familie wordt ook gesproken in dit hoofdstuk.

4.1 Taboe doorbreken in de samenleving

Tijdens de gesprekken met ouders en jongeren is regelmatig gesproken over wat het 'netwerk', de gemeenschap van de ouders en de kinderen en jongeren kan doen om te voorkomen dat kindermishandeling gebeurt of zich herhaalt. Kindermishandeling moet hoger op de politieke agenda komen, aldus ouders. Maar er is vooral gesproken over burens, vrienden en familie. Daarnaast zijn ook bijvoorbeeld sportclubs genoemd.

Ook zijn suggesties gedaan voor wat deze mensen wel of niet zouden moeten doen. Maar bovenal vinden deelnemers dat het taboe dat op kindermishandeling rust, doorbroken zou moeten worden. Dat maakt het voor het netwerk en de gemeenschap ook makkelijker om iets te doen.

Meisje, 17 jaar: Ik had opgeschreven 'taboe doorbreken'.

Onderzoeker: Wat is dat precies?

Meisje, 17 jaar: Iets wat over een onderwerp heen hangt, zodat je er niet over kan of durft te praten. Dat er iemand over kan oordelen. Dat hangt ook om het onderwerp kindermishandeling.

Meisje, 17 jaar: Nu denken mensen 'ik bemoei me er niet mee, want ik weet er niet heel veel vanaf', als je het taboe doorbreekt dan is iedereen op de hoogte.

Meisje, 23 jaar: Het wordt ook sneller gesignaleerd voordat het heel heftig is.

Meisje, 17 jaar: Dan kan je er makkelijker over praten met familie of school. Daardoor kom je ook weer sneller bij ouders.

Manieren om het taboe te doorbreken die genoemd zijn, zijn onder meer:

- inzetten van voorbeeldfiguren, bijvoorbeeld alle Tweede Kamerleden die een opvoed-rijbewijs halen.
- als iets mis gaat niet meteen oordelen, juist bespreekbaar maken dat dingen fout kunnen gaan om op zoek te gaan naar verbetering.
- voorlichting geven zodat je weet dat je erover kan praten, dat dat volkomen normaal is, dat je je niet hoeft te schamen.

4.2 Wat kan het netwerk doen (buren, vrienden, familie)?

Er is verder gesproken over wat buren, vrienden en familie wel en niet zouden kunnen of moeten doen.

Niet

- oordelen (terwijl je maar een fractie ziet van wat er gebeurt)
- vertellen wat iemand fout doet

Meisje, 24 jaar: Als je merkt dat er iets gebeurt met een kind, of dat het een ouder teveel wordt, dat je naar diegene durft toe te gaan en vraagt van: hoe gaat het met je, gaat alles goed? Ik merk dat het een beetje chaotisch is. Gewoon puur interesse naar de persoon zelf. Dat je kenbaar maakt dat je er voor die persoon bent, dat je diegene wil helpen. Ik denk dat dat het belangrijkste is, dat het daar begint. Dat je daaruit altijd verder kan kijken hoe het dan verder kan gaan.

Wel

- Spanning van een situatie afhaken, bijvoorbeeld door aan te bellen
- luisterend oor bieden, beschikbaar zijn, je er een beetje in verdiepen
- iemand waarschuwen die dicht bij de persoon staat, van: ik maak me zorgen, kunnen we niet samen wat doen?
- Interesse tonen, praten
- Het kind uit de situatie halen
- Leuke dingen doen, bijvoorbeeld naar de dierentuin of speeltuin, ijsje gaan halen

Meisje, 17 jaar: Voorzichtig zijn met wat je zegt rondom het kind en het onderwerp. Kinderen kunnen dingen vaak verkeerd opvatten of meenemen naar huis.

Meisje, 17 jaar: Je moet het niet heel erg over de situatie hebben, laat dat over aan een getraind iemand zoals een psychiater of psycholoog. Een oom of een tante die even naar de speeltuin gaan, en het even koetjes en kalfjes hebben. De kleine dingen, wat kinderen leuk vinden, niet over thuis.

Meisje, 16 jaar: Als de buren thuis zijn en die horen ineens zo'n achterlijk kabaal dat ze zoiets hebben van, laten we even gaan kijken, dat kan al een hele grote stap zijn. Ik denk dat de omstanders en familieleden en vrienden en ook ingelicht zouden moeten worden over hoe ze wat aan zouden moeten pakken. Want veel mensen weten dat niet en dat is volkomen begrijpelijk als je zoiets niet meemaakt.

De ervaring is vooral dat dat niet veel voorkomt.

Jongen, 17 jaar: Mijn vader en mijn stiefmoeder kennen onze buren heel goed. En onze buren kwamen bij ons met oud en nieuw, met verjaardagsfeesten en ga zo maar door. Maar toch is het mogelijk geweest dat ik drie jaar lang op mijn kamer opgesloten ben en mishandeld werd door mijn ouders zonder dat iemand dat doorhad. Dat is toch raar, als je buren er zijn.

Meisje, 17 jaar: Misschien hadden ze het wel door, dan durven ze niets te zeggen.

Jongen, 17 jaar: Maar ik denk dat het ook onoplettendheid is van mensen.

Wat wel voorkomt, is dat dit gebeurt op een manier die door betrokkenen als bemoeierig wordt ervaren.

Moeder, 28 jaar: Ik ben al gauw geneigd te zeggen dat de bemoeial zijn mond moet houden, want die heeft geen idee wat er verder speelt.

Concreet advies voor burens wordt gegeven door één van de deelnemers:

Meisje, 16 jaar: Ik denk de eerste stap toch echt is naar die mensen zelf toestappen en vragen hoe het zit en er over kunnen praten. En als dat niet helpt, dan hulpinstanties erbij halen.

Vrienden

Vrienden zijn in enkele gesprekken besproken en ook hier is aarzeling en zijn verschillende beelden. Aan de ene kant zijn er vrienden waarmee open gesprekken worden gevoerd, maar er zijn ook vrienden die niet de handigste route volgen, aldus deze deelnemer:

Moeder, 28 jaar: Je kan mij niet nijziger krijgen, dan achter mijn rug omgaan, en als vriendin het AMK bellen.

Meisje, 20 jaar: Dan ben je ook het vertrouwen in de mensen kwijt.

Moeder, 28 jaar: Als jij oprecht je zorgen maakt om mijn kind, en je wil opkomen voor mijn kind omdat je het belang van het kind voorop wil stellen. Dan denk ik dat je mijn kind beter zou helpen door naar mij toe te komen.

Meisje, 22 jaar: En zou je dan hebben geluisterd?

Moeder, 28 jaar: Absoluut. Ik kan heel hard overkomen, maar als het om mijn kind gaat...

Familie

Een beperkt aantal keren is de rol van familie naar boven gekomen. Mogen zij zich bemoeien met opvoeding? En ook hier zijn verschillende ervaringen en wensen, in dit geval over opvoedondersteuning voor ouders van kinderen met een beperking.

Onderzoeker: En je familie bijvoorbeeld? Mogen die zich daarmee bemoeien?

Vader, 56 jaar: Dat vind ik heel lastig hoor.

Onderzoeker: Kun je uitleggen waarom?

Vader, 56 jaar: Familie staat zo dichtbij. Die blijf je ook altijd om je heen hebben. Dus met dat soort dingen ben ik nooit zo'n voorstander geweest om het te delen met familie. We hebben altijd zelf hulp gezocht bij de dingen waar we tegenaan liepen. Dan kun je ook verder met je eigen leven zonder dat het belastend wordt. Ouders gaat zich er vaak erg mee bemoeien en dat vind ik niet zo'n goed idee.

Moeder, 48 jaar: Ik vind het een heel goed idee. Mijn schoonmoeder was een bron van inspiratie maar ze heeft het altijd als tip gebracht.

4.3 Werk aan het gezin als systeem

Onderzoeker: Wat is nou een goed moment om hulp in te schakelen denk jij?

Meisje, 16 jaar: Ik denk op het moment dat of het kind of de ouder zich bedreigd voelt door een situatie die in het huis afspeelt.

Uit een ander gesprek:

Onderzoeker: Heeft dat impact op of de hulp werkt? Dat je met het hele gezin werkt in plaats van alleen met een iemand?

Meisje, 20 jaar: Ja, want als je een situatie hebt waar meerdere mensen een rol spelen, kun je niet iets bij één iemand leggen. Want diegene kan wel veranderen maar die kan de anderen niet veranderen.

Verschillende aspecten zijn genoemd die voor verbetering kunnen zorgen, veel hiervan is op basis van de eigen ervaringen van de deelnemers gedeeld:

- Elkaar vertrouwen, dan zou je een fijnere thuissituatie hebben en zou er minder geweld zijn
- Aandacht voor elkaar hebben
- Elkaar proberen te begrijpen
- Luisteren
- Erkennen dat er een wisselwerking in het gezin is, dat er altijd meerdere kanten zijn aan een verhaal
- Elke dag een kwartiertje de tijd nemen met elkaar om te praten over de dag
- Aandacht hebben voor hoe mensen zich voelen
- Eigenwaarde van kinderen versterken
- Afspraken maken over wat te doen als er ruzie is, bijvoorbeeld dat als het kind naar z'n eigen kamer wegloopt, dat je er dan niet schreeuwend achteraan gaat

Meisje, 25 jaar: Ik denk dat gezinstherapie daar wel iets in kan betekenen. Ik heb zelf gezinstherapie gehad, het was bij ons helemaal niet problematisch ofzo, maar het was een beetje in een voorfase dat wij gezinstherapie kregen. Er was voor ons alledrie aandacht vanuit die personen. Ik denk dat dat heel belangrijk was voor ons alledrie. Dat heeft echt voor verandering gezorgd.

Onderzoeker: Kun je vertellen over wat het dan was? Wat maakt dan dat dat werkt?

Meisje, 25 jaar: Nou, als iedereen zich gehoord voelt.

Wat kunnen anderen van buiten het gezin (buren, vrienden, familie, professionals) doen om daarbij te helpen?

- Onafhankelijk zijn, niet aan iemands kant gaan staan
- Mensen laten inzien dat het nu niet goed gaat
- Een coach zijn (gezinscoach)
- Een spiegel voorhouden, zodat je ziet wat je aan het doen bent
- Helpen afspraken te maken
- Uitgaan van wat ouders willen, maar ook van wat een kind wil

Jongen, 20 jaar: Ik denk dat het handig is om een heel open gesprek te hebben, tussen de jongere en de ouder. Met een begeleider ofzo. En dat mensen vertellen wat ze voelen. Niet wat ze denken maar wat ze voelen.

Onderzoeker: Waarom vind je dat onderscheid belangrijk?

Jongen, 20 jaar: Ik denk dat het voor de jongere handig is om te weten waarom de ouder zo boos of zo agressief wordt. En ik denk dat het voor de ouder handig is te weten hoe het kind zich daarbij voelt.

4.4 Over hulp als die echt nodig is

Er is veel gezegd over welke kwaliteiten hulpverleners zouden moeten hebben als ze hulp bieden aan ouders, jongeren en gezinnen die dat echt nodig hebben. Het vinden van de juiste 'tone of voice' is daar een van.

Suggesties van zowel jongeren als ouders hierin zijn:

- Niet veroordelen, niet zeggen jij doet het fout
- Niet zeggen: jij moet. Niet commanderen, anders ga ik wel het leger in
- Tips geven, maar niet de les voorschrijven
- Niet pushen
- Humor gebruiken, omdat dit de emoties kan doen zakken, lucht op
- Plezier maken
- Eigen ervaringen delen (indien aan de hand met kindermishandeling)
- Eigen ervaringen delen (over opvoeden van kinderen)
- Niet werken 'vanuit het boekje'
- Niet verwachten dat iemand van alles vertelt. Doen ze alleen als ze je vertrouwen en er een klik is.
- Ook focussen op wat wel goed gaat
- Geruststellen
- Je echt verdiepen in de ouder of jongere
- Niet het gevoel geven dat je een nummertje bent
- Dichtbij
- In huis komen, bijvoorbeeld met video hometraining
- Gezamenlijk besluiten nemen, door hulpverlener en ouders en kinderen
- Niet volgens protocollen werken, maar vanuit het hart en met inlevingsvermogen
- Ouders en kinderen goed informeren over wat er gaat gebeuren

Meisje, 17 jaar: Ik ga niet random iemand op straat vertellen wat mijn levenssituatie is. Ik vertel ook niet aan normale mensen, pas als ik echt een goede band met je heb, praat ik.

Onderzoeker: En maakt voor jou een goede band?

Meisje, 17 jaar: Als ik je kan vertrouwen.

Onderzoeker: En wanneer kun je iemand vertrouwen?

Jongen, 17 jaar: Als je dat hebt.

Meisje, 16 jaar: Als je die klik hebt.

Jongen, 17 jaar: Bij sommige mensen heb je dat heel snel. Bij de een heb je het heel snel en bij de een ga je het nooit krijgen. Als je eenmaal die (knipt met vingers) hebt in je hoofd, dat is gewoon een gevoel en dan is het: hé, komt goed.

Als er veel aan de hand is in een gezin, is het extra belangrijk dat er goed de vinger aan de pols gehouden wordt. In een aantal gesprekken werden hiervoor suggesties gedaan, variërend van een harde hand hebben als het gaat om het belang van het kind, op huisbezoek komen voor ondersteuning maar ook onverwacht om op te volgen na verloop van tijd. Ook andere organisaties die in huis komen kunnen hun ogen openhouden met een soort stoplichtsysteem.

Moeder, 48 jaar: Ik denk professionals, een OKT, of een zorgcoördinator, schuldhulpverlening. Daar zou zo iets als een soort kind check goed zijn.

Vader, 56 jaar: Maar krijg je dan niet een echte big brother is watching you?

Eén van de jonge deelnemers aan het onderzoek heeft netjes samengevat wat volgens haar de belangrijkste punten zijn om mee te nemen als het gaat om complexe hulp.

Onderzoeker: En hoe kan je er nu voor zorgen dat op de lange termijn dingen veranderen?

Meisje, 17 jaar: Als je hieruit stappen maakt, zorg dan dat je je er ook aan houdt. Als je zegt 'we moeten zorgen dat gemeentes, scholen, psychiaters, psychologen, meer met elkaar samenwerken', dat die lijntjes korter zijn, en dat het dan gebeurt. En dat de lijntjes vanuit de gemeente naar juridische hulp, naar andere soorten hulp, dat die lijntjes allemaal korter zijn. Als er problemen zijn in het gezin, dat er één aanspreekpunt is. Die het coördineert. Dat daar al die lijntjes van de hulp inzitten. Eén plan, één gezin, dat je je daarop inzet. Dat er één persoon is die alle touwtjes in handen heeft, en goed toezicht heeft. Nu merk je dat er veel steken worden gemist.

Dit sluit aan bij de hartgrondige wens van een vader.

Onderzoeker: Stel je voor dat je zou mogen dromen. Wat zou je droom zijn? Je hebt hulp nodig, iedereen heeft wel eens hulp nodig. Wat zou het fijnst voor jullie zijn?

Vader, 30 jaar: Het fijnst voor ons is als wij gewoon één persoon zouden hebben over alle instanties.

Moeder, 30 jaar: Die aan iedereen is aangesloten, gekoppeld.

Vader, 30 jaar: Wij hebben met dertien partijen te maken, dus GGZ, psychiatrie, het ziekenhuis, kinderhuis, jeugdzorg, team voor toekomst, leger des heils, nou wij hebben alles. Als daar gewoon één mannetje voorstaat, dan valt er al misschien wel 80% van onze schouders af.

Onderzoeker: En hebben jullie zo iemand?

Vader, 30 jaar: Nee, dat bestaat niet.

5 Wat werkt voor ouders?

Tijdens de gesprekken is gevraagd naar wat werkt om kindermishandeling te voorkomen. Ongeveer een kwart van de gecodeerde antwoorden gaat over wat ouders kan helpen. Opvallend is dat veel jongeren hierover sterke ideeën hebben, die vanuit hun eigen ervaringen zijn gedeeld.

Verreweg de grootste groep antwoorden gaat over het versterken van kennis en opvoedvaardigheden van ouders. Dit kan de vorm hebben van algemene opvoedcursussen voor een gemiddeld publiek, specifieke training voor ouders met specifieke vragen. Deelnemers vinden het belangrijk dat ouders meer kennis hebben over wat kindermishandeling is. Ook is benoemd dat de houding, die ouders hebben ten opzichte van keuzes van hun kinderen, beter kan.

5.1 Laagdrempelige opvoedcursussen voor iedereen

Deelnemers vinden het belangrijk dat ouders de basis goed meekrijgen, want als de basis niet goed is, dan is het hek van de dam, aldus één van de ouders.

Meisje, 25 jaar: Wie bepaalt het dan, wie de opvoedcursus gaat doen?

Moeder, 28 jaar: Ik denk dat het laagdrempelig moet zijn, en vrijwillig. Dat het beschikbaar is, dat bekend is dat het beschikbaar is.

Dit is ook overall de teneur: niet verplicht, vrijwillig en laagdrempelig. Twee deelnemers vinden dat het verplicht moet zijn. Andere aanbevelingen die tijdens de gesprekken zijn gedaan, zijn:

Algemene tips

- Niet alleen voor moeders, maar ook voor vaders. Want nu nemen moeders de tips mee naar huis en vertellen zij de vader van: jij moet dit en jij moet dat.
- Inhoud die ook bij vaders past.
- Net zoiets als zwangerschapsgymnastiek. Alleen dan na de bevalling over opvoeden.
- Gemengd met verschillende culturen bij elkaar.
- Laagdrempelig: in een buurtcentrum of met vrijwilligers.

Er zijn verschillende suggesties gedaan over waar deze meer algemene cursussen dan over zouden moeten gaan.

- Hoe je geduld kan hebben met je kind;
- Hoe je kan luisteren naar je kind;
- Nog voor er kinderen komen;
- Over specifieke fasen in kinderontwikkeling, zoals de koppigheidsfase van peuters;
- Dat geen enkel kind gelijk is en dat wat in de boekjes staat vaak niet klopt;
- Hoe je liefde kan uiten naar je kind;
- Tips over hoe je met stressvolle situaties om kan gaan (zoals kind even een uurtje buiten laten spelen om even tot rust te komen).

En, gezien de focus van de gesprekken, is het niet verwonderlijk dat er in verschillende gesprekken benadrukt is dat er in de opvoedcursussen aandacht moet zijn voor kindermishandeling.

Moeder, 48 jaar: Het werd gewoon niet benoemd.

Onderzoeker: Door wie niet?

Moeder, 48 jaar: Door niemand, ook aan het begin niet. Bij het consultatiebureau niet, bij school niet, bij zorgcoördinatoren niet, bij opvoedondersteuners niet. Nergens! Het enige dat ik wel eens te horen kreeg van: Echt slaan mag niet hoor! Het werd gereduceerd tot het fysieke.. maar er is zo veel meer.

Jongeren in verschillende gesprekken hebben verteld over ouders die hun kinderen meer ruimte en vrijheid moeten geven, ze meer zouden moeten vertrouwen en zelf keuzes laten maken.

Meisje, 16 jaar: Ik zie in mijn omgeving mensen die mishandeld zijn door ouders die hun keuzes niet steunen. Dat ze hen proberen te behoeden voor fouten die ze niet eens hebben kunnen maken. Ik vind wel dat je iemand gewoon een keer op zijn bek moet laten gaan omdat hij er anders toch niets van leert.

En uit een ander gesprek:

Jongen, 21 jaar: Jongeren meer zelfvertrouwen geven en niet dat de ouders alle dingen voor ze beslissen. Soms moet dat wel, maar als je ze meer de vrijheid geven zodat ze ook dingen durven te doen. Zonder dat hun ouders erbij zitten.

Onderzoeker: En hoe kan dat?

Jongen, 21 jaar: Juist die beschermende rol, of eigenlijk die overbeschermende rol van ouders afzwakken. Dat het kind zelf dingen mag ontdekken wat gevaarlijk is en wat niet gevaarlijk is.

Onderzoeker: Hoe kom je er dat ouders dat kind wat meer los gaan laten?

Jongen, 21 jaar: Door de sociale norm van, een kind mag niet in bomen klimmen, omdat ie eruit kan vallen, weg te halen. Dat met meerdere dingen.

Meisje, 22 jaar: Maar stel dat dat er niet is, hoe kun je dan zorgen dat het verandert?

Jongen, 21 jaar: Geen idee.

5.2 Als er sprake is van extra risico

Door de ouders die deelnamen aan de gesprekken is aandacht gegeven aan specifieke kennisontwikkeling als er risico is en de behoefte om specifieke vaardigheden aan te leren. Door zowel ouders als jongeren is gesproken over het belang van psychologische ondersteuning van ouders.

Maatwerk is bij alles wel de grote wens.

Meisje, 17 jaar: Mijn vader die leeft al sinds hij kinderen heeft met hulp. Hij wordt daar een beetje moe van. Dus hij heeft liever geen professionele hulpverlener. Sommigen hebben liever een maatje. Het is qua persoon verschillend wat diegene wil.

Moeder, 52 jaar: De omslag naar maatwerk. Dus niet meer vaste prik, vaste protocollen en cursussen. Maar echt individueel.

Vader, 56 jaar: Ja, per casus.

Moeder, 52 jaar: Ja, per gezin.

Een vader vertelt dat hij graag praktische handvatten zou krijgen.

Vader, 30 jaar: Maar dingen als opvoeden, om dat meer te leren, graag. Laat mij leren hoe ik mijn kinderen op moet voeden, of hoe ik het anders aan moet pakken. Ik heb een kort lontje omdat ik ADHD heb. Snel aangebrand. Hoe pak ik dat aan, tel ik wat vaker tot tien? Of moet ik dan wel weer wat strenger zijn en dan weer niet, snap je? Het zou mij veel helpen als je iemand hebt die je een keer les wil geven.

Andere ouders vertellen het volgende, in de context van het opvoeden van kinderen met een beperking:

Moeder, 48 jaar: Een goede anti-agressietraining. Dat kan helpen maar dat is er gewoon niet.

Onderzoeker: Nee?

Moeder, 48 jaar: Nee.

Moeder, 52 jaar: Ik heb ook nooit iets aangedragen gekregen, nee.

Moeder, 48 jaar: Er zijn wel algemene cursussen maar die zijn niet passend.

Slechts één keer is gender van de hulpverlener expliciet besproken.

Meisje, 17 jaar: We hebben hele erg ruzie gehad. En toen kwam de gezinscoach van mijn zusje. Die wist dus hoe hij met mijn vader om moest gaan. En mijn vader is echt een beer. Die man ging vol op hem in en op een gegeven moment werd hij een heel klein ventje. Hij werd dus op zijn plaats gezet. Ik ben nu al 10 jaar het huis uit. Maar vorig jaar is er iemand geweest die hem op zijn plaats kon zetten. Dat werkte voor mijn vader heel goed.

Onderzoeker: Ik vind het interessant dat je zegt dat de hulpverlener een man is. Maakt dat uit?

Meisje, 17 jaar: Weet ik niet. Als het een vrouw was geweest, met net zoveel pit, dan was zij ook doorheen gekomen. Maar mannen komen soms net wat autoritairder over dan vrouwen in de hulpverlening. Dat heb ik zelf ervaren.

5.3 Luisteren naar ouders

Ouders vinden het van groot belang dat er naar hen geluisterd wordt, dat hun behoeften goed in kaart worden gebracht, zonder een oordeel. Een aantal heeft geen goede ervaringen op dit vlak.

Vader, 30 jaar: Er wordt niet geluisterd naar de ouders, heb ik het vermoeden. Het is tegenwoordig alleen maar instanties, wat zij zeggen, gebeurt. Volgens hun is de hulp dan goed. Wat zij dan te bieden hebben.

Moeder, 48 jaar: Je moet geen hulpverlener hebben die zegt: "Wat is de hulpvraag?", maar samen de hulpvraag boven water krijgen.

Moeder, 30 jaar: Ik vind dat als je als ouder met een tip komt, of zelfs de oplossing, dan zeggen ze, sorry wij doen het op onze eigen manier.

5.4 Ouders bewegen te veranderen en/of hulp te accepteren

In algemene termen is iedereen voor hulp en ondersteuning. Maar als het gaat over de vraag hoe ouders te bewegen zijn om te veranderen, om hulp te accepteren, lijkt dit ingewikkelder te worden.

Moeder, 48 jaar: Bij mij roept het weerstand op. Ik verander elke dag en ik leer elke dag, maar als iemand tegen mij zegt, je moet veranderen. Dan denk ik, wie ben jij dat jij dat bepaalt? Help me liever om zelf tot die stap te komen.

Moeder, 52 jaar: Jij moet zelf die verandering doorlopen, dat klopt.

Vader, 56 jaar: Je kunt ouders motiveren om te leren.

Moeder, 48 jaar: Maar motiveren door kennis ofzo.

Jongeren uit de gesprekken vertellen uit hun eigen ervaringen hoe lastig het is als ouders niet willen meewerken. Wat hen betreft, start het met het vergroten van het bewustzijn van de ouders over het effect van hun handelen op hun kinderen.

Meisje, 17 jaar: Ik denk ook dat het belangrijk is ouders bewust te maken dat zij de ouder zijn in het verhaal. De schade die jij hebt, moet geen effect te hebben op jouw kind. Als ouder ben je volwassen en moet je schade bij je kind zien te voorkomen.

Jongen, 20 jaar: Bewustzijn dat het niet zo moet, dat het niet zo hoort. En als je dat besef niet hebt, dan kan je niets veranderen.

In de aanpak is dan waardering voor het focussen op wat wel goed gaat en daarmee ouders te motiveren.

Meisje, 17 jaar: Op het moment dat alles continu fout gaat en dat het ook continu wordt benadrukt, dan gaat het ook fout. Dan krijg je op gegeven moment ook niet meer het vooruitzicht dat het beter zal gaan of dat het wel mogelijk is. Al het negatieve, dat maakt het uitzichtloos.

Maar als dat niet genoeg is, dan kan dreigen en dwang door de hulpverlening uitkomst bieden, alhoewel...

Meisje, 18 jaar: Ik denk dat er een positief en negatief verhaal moet zijn. Wat gebeurt er als de begeleiding wordt aanvaard en wat als hij wordt afgewezen. Negatief van... je kind kan uit huis geplaatst worden want de consequenties worden te groot en het kan gewoon niet meer. En positieve dingen van.. dit gaat goed en dat ook. En een lijstje maken want als je het confronterend voor je neus krijgt, dan accepteer je het veel meer.

Maar daar komt ook iemand op terug.

Meisje, 17 jaar: Ik zei net dat je moet zeggen: anders halen we je kind weg. Eigenlijk trek ik dat terug. Want op het moment dat je zegt: als je niet naar iemand luistert dan nemen we je kind mee. Dan kan ik me ook voorstellen dat je denkt: oké, die mensen zijn tegen mij, ze willen mijn kind afpakken. Dat is wat jullie willen, weet je wel. Dan gaan we niet mee doen, juist omdat ze denken: Jullie komen toch alleen maar om mijn kind mee te nemen. Dat is wat heel veel mensen in zo'n situatie denken.

Meisje, 15 jaar: Of dat ze het dan ineens wel heel goed gaan doen. En als de hulpinstanties dan weg zijn, gaat het weer slecht.

Meisje, 16 jaar: Ja, precies en dan gaat het gewoon weer precies hetzelfde als eerst.

Jongen, 16 jaar: Dat ze de schijn ophouden.

Een aantal ouders vertelt angstig te zijn om hulp te zoeken, omdat ze bang zijn dat ze te boek komen te staan als 'mishandelaar' en/of dat hun kind dan wordt afgepakt. Ouders vertellen juist hulp te willen om hun kinderen goed te kunnen opvoeden, maar daar vanaf te zien omdat ze hun kind niet kwijt willen.

Onderzoeker: Hoe krijg je mensen over de streep om toch te gaan zoeken?

Moeder, 28 jaar: Door ze te informeren, door ze uit te leggen wat de stappen zijn, door ze uit te leggen wat de methodes van de hulpverlening zijn. De opties van trajecten die er zijn, zonder dat ze al op de radar komen zodat ze zichzelf kunnen geruststellen. Je kan jezelf pas geruststellen als je weet waar je aan begint.

Deze moeder raadt verder een anonieme voorziening aan, waar ouders hun zorgen kunnen uiten en hun hulpvraag kunnen neerleggen, zonder bang te hoeven zijn dat er gemeld wordt.

5.5 Praktische en financiële problemen aanpakken

Tijdens de gesprekken is er veelvuldig gerefereerd aan praktische en financiële problemen van gezinnen. Als deze goed verholpen worden, dan zou dat veel rust geven wat de kinderen ten goede zou komen. Ouders kunnen niet goed nadenken als er te veel zorgen zijn, de basis moet op orde zijn.

Vader, 56 jaar: Soms kun je ook niet je eigen verantwoordelijkheid nemen door de situatie waarin je zit. Als jij ruzie met je burens hebt, financieel het niet trekt, geen werk hebt. Ik kan een scala aan dingen opnoemen, maar soms kan je in je hoofd hebben dat je wel weet wat je moet doen, maar je moet wel ook de mogelijkheid hebben.

Tips die deelnemers geven:

- Ontlast mantelzorgers door bijvoorbeeld respijtzorg waarbij zorgtaken worden overgenomen.
- Help ouders met schulden en huisvesting.
- Ondersteun gezinnen die onder de armoedegrens leven financieel, dan kunnen die kinderen ook mee op schoolkamp en meedoen aan sport. Dan hoeven ouders hun kinderen niet zo veel thuis te houden.
- Pak werkloosheid aan.

Meisje, 18 jaar: Ik merkte dat toen mijn ouders in financiële problemen kwamen, dat zij ook het huishouden verslonsden. Het is een vicieuze cirkel. Er is toen iemand gekomen die hielp met opruimen en ordenen. Waardoor ze ook in hun hoofd meer geordend waren en dat niet op ons afschoven. Er moet naar het hele scala gekeken worden. Aanpakken werkloosheid... opleiding etcetera..., want het is vooral bij mij. Mijn ouders zijn werkloos en ik denk dat wel degelijk invloed heeft op de situatie hoe het thuis is.

Geld is een belangrijk onderwerp, ook voor deze vader:

Vader, 30 jaar: Als ik dat geld moet gaan missen, wordt het voor mij ook steeds moeilijker. En omdat ik het moeilijker ga krijgen, raken mijn kasten op. En als Jeugdzorg dan een keer gaat kijken, goh, heb je eten? Van de vijf dagen ik heb er nog twee. Dan gaan zij ook denken van dat klopt niet. Het zijn van die kleine puntjes die heel grote gevolgen kunnen hebben.

5.6 Degelijke psychologische hulp voor ouders

In de meeste gesprekken komt goede psychologische hulp voor ouders langs, als één van de factoren die kan voorkomen dat kindermishandeling gebeurt of zich herhaalt. Het zit vaak in de achtergrond, geschiedenis van de ouders zelf of bijvoorbeeld verslaving, aldus een aantal van de deelnemers.

De huisarts wordt genoemd als een eerste aanspreekpunt:

Vader, 30 jaar: Onze huisarts hebben we ook goed contact mee. Als er iets fout gaat, gaan we gelijk naar hem.

[onderstaande uitwisseling is naar aanleiding van het bekijken van de lijst werkzame elementen]

Jongen, 17 jaar: Ja: "Indien aanwezig het aanpakken van psychische problemen van ouders, alcohol en drugsproblemen en depressie". Denk dat dat wel de belangrijkste is.

Meisje, 17 jaar: Als je iemand wil veranderen, een ouder, dan moet je kijken naar, wat heeft ie voor probleem? Wat heeft ie voor psychisch probleem? Waarom doet diegene zo? Bijvoorbeeld bij de kinderen. En dat moet je dan proberen te veranderen en niet het zelfbeeld of de eigenwaarde.

Jongen, 17 jaar: Dat moet je toch al hebben als ouder zijnde, op het moment dat jij een kind neemt dan moet je toch al stevig in je schoenen staan.

Tijdens één van de gesprekken met ouders vertelt een moeder het volgende over psychologische hulp die zij kreeg tijdens een moeilijke periode.

Moeder, 52 jaar: Dat er even iemand bijkomt en je coacht. Dat iemand je helpt om alles te structureren en te accepteren. En je helpt om dan ook de vrijheid te nemen om verder te kijken. En dat je daar ook ondersteuning in krijgt. Je moet ook iets hebben om naar uit te kijken, van, oké het gaat beter.

En dat psychologische hulp positief resultaat kan hebben, illustreert onderstaand voorbeeld uitstekend.

Meisje, 15 jaar: Ik heb wel een goed voorbeeld. Van het weekend ging ik het huis schoonmaken en toen zei mijn vader 'ik ben echt trots op jou'. Toen gaf hij me een dikke kus op m'n hoofd. En hij zei ook nog 'ik hou van jou!' Ik moet er gewoon van lachen, want dat heb ik voordat ik uit huis geplaatst werd nooit meegemaakt. Denk maar niet dat hij dat tegen mij zei. Ik ken mij vader zo gewoon niet. Mijn vader heeft echt dingen geleerd van de begeleiding die hij kreeg en dat doet hij dan ook naar mij toe. Hij leert bijvoorbeeld dat kinderen blij worden van positiviteit en dat gaat hij dan ook steeds meer overnemen en uitvoeren.

6 Bevindingen

In dit hoofdstuk worden de bevindingen op hoofdlijnen op rij gezet.

Over het onderzoek

Ouders en jongeren zijn tijdens panelgesprekken en diepte-interviews breed bevraagd over hun meningen, ervaringen en adviezen als het gaat om het voorkómen van kindermishandeling. Er is bewust aangesloten bij de leefwereld van ouders en jongeren, waarin ook aspecten die vallen buiten preventieve interventies zoals uitgevoerd door instellingen en organisaties in bijvoorbeeld het jeugdveld.

Voor het onderzoek is gesproken met drieëntwintig meiden, zes jongens, vier moeders en twee vaders, en veertien ouders, waarvan de leeftijd en het geslacht onbekend is.

Inhoudelijke bevindingen

Het onderzoek is van kwalitatieve aard, wat wil zeggen dat er op zoek wordt gegaan wat er leeft bij de doelgroep en waarom. Meninge, wensen, behoeften en achterliggende motieven worden gezocht. Het is dus niet gericht op het verkrijgen van informatie over 'hoe vaak komt iets voor?' of 'hoeveel procent van de respondenten vindt dit of vindt dat'. Toch is het wel interessant om stil te staan bij de verhouding in coderingen die zijn aangebracht, omdat dit wel iets zegt over waarover ouders en jongeren het gehad hebben, omdat dat ook iets kan zeggen over het relatieve belang ervan. Er zijn zo'n 350 coderingen aangebracht.

In dit onderzoek is de verdeling coderingen als volgt geweest:

- 28 % over wat werkt voor ouders
- 20 % over wat werkt voor kinderen en jongeren
- 13 % over wat kindermishandeling is
- 12 % over hulp als die echt nodig is
- 11 % over de rol van school
- 9 % over werkt voor het gezin als geheel
- 7 % over wat de gemeenschap/het netwerk kan doen

De wereld die daarachter ligt, is complex. Dat laten de citaten van ouders en jongeren ook zien.

Niet iedereen denkt hetzelfde over kindermishandeling:

- Er is scepsis of kindermishandeling überhaupt te voorkomen is;
- Voorlichting wordt belangrijk gevonden, mensen moeten weten wat het is en wat ze eraan kunnen doen, om ook het taboe te doorbreken;
- Signalen moeten goed opgevangen worden;
- School heeft een centrale plek, aangezien alle kinderen naar school gaan;
- Hulp moet laagdrempelig zijn. Startend met stevige algemene kennis en vaardigheden van alle ouders ten aanzien van opvoeden, naar kwalitatief goede hulp op maat als er problemen zijn in huis. Van praktisch tot psychologisch.
- Maar bovenal raden ouders en jongeren aan om er te zijn voor elkaar, met een luisterend oor, geen oordeel, rust te brengen als dat nodig is, maar door te pakken als dat voor de veiligheid van kinderen moet.

